

**ЗАХИСТ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я
УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ**

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
конференції, присвяченої
105-й річниці від дня народження
В. Сухомлинського**

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

ЗАХИСТ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Всеукраїнської науково-практичної
конференції, присвяченої 105-й річниці
від дня народження Василя Сухомлинського

Кропивницький

2023

УДК 37.091.3 : 37.018.7

*Рекомендовано до друку вченою радою
комунального закладу «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»
(протокол від 20.06.2023 № 3)*

Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 105-й річниці від дня народження В. Сухомлинського, 05.05.2023 / уклад. О.Е. Жосан. – Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023. – 324 с.

Рецензенти:

Олена Казачінер, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди;

Наталія Дметерко, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології. Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»;

Валентина Войтко, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу», яка відбулася 5 травня 2023 року на базі комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Науковим, науково-педагогічним, педагогічним, соціальним працівникам.

Матеріали опубліковані в авторській редакції

© КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023

© Жосан О.Е., автори статей, 2023

ЗМІСТ

• Дмитрук Віталій. Вступне слово.....	7
• Андреева Надія. Труднощі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та їхніми батьками в умовах війни.....	8
• Бабай Людмила. Ідеї Василя Сухомлинського в психології та педагогіці.....	11
• Байдик Віта, Резніченко Ольга. Деякі питання роботи психологічної служби закладу освіти в період воєнного стану.....	13
• Бакай Світлана. «Школа радості» як досвід волонтерської роботи з дітьми сімей переселенців в умовах війни.....	15
• Барабаш Ольга, Глинянюк Наталія. Педагогічні ідеї Василя Сухомлинського в контексті сучасних освітніх нововведень.....	17
• Бачуріна Надія, Коляденко Ніна. Динаміка психологічних станів підлітків із особливими освітніми потребами в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану.....	19
• Башлай Віталій. Інклюзивна освіта дітей з особливими освітніми потребами в контексті військових конфліктів: проблеми та перспективи.....	21
• Березін Євгеній. Розвиток педагогічного партнерства в історичній ретроспективі через призму розвитку сучасної освіти в Україні.....	23
• Беспалько Олександра. Підвищена сімейна тривожність в умовах війни як фактор ризику розлучень.....	25
• Білецька Олена. Особливості психологічної корекції осіб юнацького віку засобом соціально-психологічного тренінгу в умовах війни.....	27
• Богдан Оксана. Безпечна школа: виклики системи освіти в умовах війни. Психологічні техніки для зниження психоемоційної напруги учасників освітнього процесу ЗЗСО в умовах війни.....	30
• Бондаренко Степан, Вітомський Юрій. Психологічна допомога акомодатії ВПО до життя у реаліях сьогодення крізь призму фасилітації.....	32
• Бородіна Ольга, Гордєєва Інна. Розвиток волонтерського руху на прикладі Дніпровського індустріального фахового коледжу.....	35
• Братківська Аліна. Зв'язок між станом зайнятості ВПО та їхнім психічним здоров'ям.....	37
• Ваганова Наталія. Створення безпечного інформаційно-освітнього простору в закладах освіти в умовах війни та повоєнного часу.....	40
• Василенко Наталія. Проблематика психолого-педагогічного забезпечення освітнього процесу.....	43
• Венгринюк Оксана. Особливості застосування педагогіки партнерства у педагогічній діяльності в умовах війни.....	45
• Вовченко Ольга. Стигматизація осіб, повернутих з полону, що виховують дітей з особливими освітніми потребами.....	47
• Войтко Валентина. Психічне здоров'я дитини під час війни.....	50
• Волошина Ольга. Особливості підготовки вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з учнями в Новій українській школі.....	53
• Воскобойник Наталія. Взаємодія сім'ї та закладу освіти в процесі інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.....	56
• Гагаріна Наталія. Розвиток соціально-емоційних навичок дошкільника та вміння подолання стресу через гру.....	59
• Гачук Олена. Досвід роботи зі здобувачами освіти з особливими освітніми потребами в умовах професійної (професійно-технічної) освіти.....	62
• Гельбак Анжела. Стресостійкість як складова психічного здоров'я майбутніх поліцейських в умовах війни та повоєнного часу.....	65
• Гладких Жанна. Проблематика сучасної освіти під час війни в Україні.....	67
• Горбатюк Катерина. Особливості психологічного супроводу дорослих в умовах війни та повоєнного часу в межах освітнього процесу.....	68
• Грицаєнко Тетяна. Проблеми роботи з сім'ями вимушених переселенців в умовах війни та повоєнного часу.....	70
• Гудим Ірина. Особливості соціальних очікувань учнів з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану.....	72
• Гученко Катерина. Морально-психологічний стан як складова морально-психологічного фактора та предмет морально-психологічного забезпечення військовослужбовця.....	74

• Чуприна Геннадій, Свиридова Наталія, Ханенко Наталія, Серeda Віталій. Використання рефлексотерапії в комплексному лікуванні синдрому професійного вигорання.....	301
• Шаповал Ольга, Гордєєва Інна. Подолання освітніх втрат загальної середньої освіти під час війни.....	304
• Шаумян Олена. Соціально-психологічна реабілітація дітей, які постраждали внаслідок військового конфлікту в Україні.....	307
• Шпак Ольга. В. Сухомлинський та Модель Гармонії: засади гармонійного розвитку людини.....	309
• Щербина Микола, Диннік Олександра. Психологічні особливості дистанційного навчання у воєнний час.....	312
• Яровенко Тетяна. Досвід національної самоідентифікації діаспори як дієвий засіб збереження ментального здоров'я нації в контексті так званої гібридної війни РФ проти України (до постановки проблеми).....	315
• Відомості про авторів.....	318

Шановні колеги!

Щиро вітаю Вас з початком роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу». Я вдячний науковцям, керівникам закладів вищої, післядипломної освіти та наукових установ із 22 регіонів України, які відгукнулися на наше запрошення та знайшли можливість взяти участь в роботі Конференції. «Слово вчителя – нічим не замінний інструмент впливу на душу учня. Мистецтво виховання вміщує насамперед мистецтво говорити, звертатися до людського серця...», – писав Василь Олександрович, і ці слова є актуальними в сучасній педагогічній діяльності. Мудрість педагогічної системи В. Сухомлинського набуває особливого змістового значення в сучасній педагогічній діяльності та потребує нового осмислення і розуміння. Адже його педагогічні ідеї це є погляд в майбутнє, це розуміння виховання дитини, як процесу тривалого, важкого і відповідального. Ця система, заснована на глибинному зв'язку та інтеграції школи як суспільної освітньої системи та середовища, чутливого до найтендітнішого розуміння душевного стану дитини і педагогічного уміння проникнути в її душу, дбайливо вдосконалюючи дитину, набуває актуальності сьогодні, під час війни.

Психічне здоров'я дітей та дорослих під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчувають тривогу й паніку. Учасники сьогоднішньої конференції сформулювали корисні поради як опанувати себе, як допомогти учням та підтримувати здоровий психічний стан у критичних умовах. А це, у свою чергу, дозволить отримати нові напрями наукових досліджень та визначити коло завдань щодо наукового забезпечення нашої практичної діяльності.

Усіх учасників нашого форуму запрошую до плідного, конструктивного діалогу з питань впровадження сучасних наукових поглядів та підходів. Бажаю всім плідної співпраці, пошуку нових ідей, визначення спільних шляхів захисту психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу.

Віталій Дмитрук,
кандидат філологічних наук, доцент, директор
комунального закладу «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти імені
Василя Сухомлинського»

Процедуру АП по методу “Балансування ГГ” провели 3 рази під час курсу лікування, який становив 15 сеансів. Також застосовували «нозологічну» АП-рецептуру, зокрема такі ТА і зони: С 7, Р 9, МС 6 («магічний» антистресовий трикутник) МС 7, МС 9, РС 1 (Си-Шень-Цун), Т 20, F 2, R 6, R 7, R 8, R 10 RP 6, TR 5, VB 20, VB 34, AP 100 (серце), AP 95 (нирки), AP 34 (кора головного мозку), «трикутник голови» (зона скальпової АП).

Катамнез. Після лікування стан хворої поліпшився: менше стали турбувати слабкість та втомлюваність, важкість у голові, головокружіння, знизилася емоційна лабільність, вона змогла приступити до своїх професійних обов’язків.

Висновки. Синдром професійного вигорання викладача зустрічається у практичній діяльності лікаря-рефлексотерапевта і проявляється насамперед фізичним, емоційним або мотиваційним виснаженням. У комплексі лікувальних заходів при цьому синдромі ефективним є застосування методу акупунктури «балансування гексаграм».

Список використаних джерел

1. Свиридова Н. К., Чуприна Г. М. Патогенез, клініка, діагностика, комплексне лікування інсомній різного генезу з використанням методів рефлексотерапії / Схід-Євр. жур. хвор. Паркінсона і рух. розладів. – 2016. – Т. 2, № 1. – С. 26–35.
2. Чуприна Г. М. Порушення сну у хворих з розсіяним склерозом за умов коморбідності / Психічне здоров’я. – 2015. – № 3 (48). – С. 22–27.
3. Чуприна Г. М., Мачерет Є. Л., Сулік Р. В. Особливості протікання, нетрадиційні діагностичні та лікувальні підходи до астеничних синдромів у структурі неврологічної патології // Мат. науч.- практ. конф. с межд. уч-ем «Возрастн. нейропсихол. и нейропсихиатр.», 19 февр. 2007 г. – К., 2007. – С. 13–16.
4. Чуприна Г. М., Мачерет Є.Л., Коваленко О.Є. Нетрадиційні підходи до діагностики та лікування хворих з астеничними синдромами при неврологічних захворюваннях / Збірник наук. праць співроб. НМАПО ім. П.Л. Шупика. – Київ, 2008. – Вип. 17. – Кн. 2. – С. 819-825.
5. Чуприна Г. М., Мачерет Є.Л., Коваленко О.Є. Астеничні синдроми в структурі неврологічної патології / Збірник наук. праць співроб. НМАПО ім. П.Л. Шупика. – Київ, 2007. – Вип. 16. – Кн. 4. – С. 751-761.

УДК 65.01(075):355.01

Ольга Шаповал, Інна Гордєєва
м. Дніпро

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНИХ ВТРАТ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Проведено дослідження визначення причин, наслідків та найефективніших шляхів компенсації та подолання освітніх втрат загальної середньої освіти для учнівства України. Дослідження базується на результатах опитування педагогів навчального закладу «Гімназія №15» м. Новомосковська Дніпропетровської області.

Ключові слова: заклад освіти, середня освіта, освітні втрати, умови війни, повоєнна побудова, управління проєктами, гранти.

The research was conducted to determine the causes, consequences, and most effective ways of compensating for and overcoming educational losses in secondary education for students in Ukraine. The study is based on the results of a survey of teachers from Gymnasium No. 15 in Novomoskovsk, Dnipropetrovsk region.

Keywords: educational institution, secondary education, educational losses, wartime conditions, post-war reconstruction, project management, grants.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну суттєво ускладнило доступ учнів до освіти та негативно вплинуло на її якість. Станом на лютий 2023 року в Україні пошкоджено 3098 закладів освіти, 438 – повністю зруйновано, а понад 900 знаходяться на окупованих територіях [1].

Освітні втрати виражаються в ускладненні або неможливості опанування знань, умінь, навичок через обмеження доступу до навчання.

Метою дослідження є визначення причин, наслідків та найефективніших шляхів компенсації та подолання освітніх втрат загальної середньої освіти для учнівства України.

Результати дослідження. Українським дітям випали нелегкі випробування: перерва у навчанні, відсутність очного навчання, активної комунікації, психічні травми, пов’язані із бомбардуваннями,

впровадження дистанційної форми здобуття освіти, переривання на повітряні тривоги, відключення електроенергії та Інтернету.

А у деяких дітей взагалі утворилися прогалини у навчанні через перебування на тимчасово окупованих територіях, зміну місця проживання, евакуацію, руйнування шкіл.

До чинників, що негативно вплинули на освіту в Україні та стали причиною освітніх втрат відносяться: небезпека для життя здобувачів освіти; пошкодження освітньої інфраструктури; пропуски занять; зниження мотивації до навчання та порушення психічного здоров'я учнів; втрати здобувачів освіти та педагогів унаслідок бойових дій; вимушений відтік кваліфікованих педагогів та управлінців за кордон; недостатнє забезпечення закладів освіти педагогічними кадрами; порушення сталих механізмів підготовки та перепідготовки педагогічних працівників. Все це негативно відображається на процесі здобуття освіти. Зокрема, ці проблеми в галузі освіти наростають, а успішність учнівства знижується.

Наслідки освітніх втрат призводять до зменшення можливостей для формування навичок у дітей, необхідних у дорослому житті, і це погіршує шанси стати успішними громадянами в майбутньому.

Перед Урядом держави, українським суспільством та міжнародними партнерами постає низка завдань з пошуку найефективніших шляхів компенсації та подолання освітніх втрат для учнівства України. Отже, доцільним є формування наступних пріоритетних завдань:

1. Оцінка першочергових потреб та пріоритетів, які вимагають додаткової уваги: освітніх напрямків, тем, умінь та навичок. Для цього потрібно провести моніторингові дослідження кожним вчителем з кожного предмету, з кожної теми. За допомогою опитування або тестів вчителі повинні визначити рівень засвоєння викладеного матеріалу учнями. В залежності від успішності засвоєння, можуть поділити учнів на групи та влаштувати додаткові заняття.

За результатами опитування 44 педагогів навчального закладу «Гімназія № 15 м. Новомосковська Дніпропетровської області»: 65% з них відзначають істотне зниження рівня навчальних досягнень учнів; понад 80% вважають, що дистанційне навчання ускладнює формування практичних умінь і навичок; 45% вчителів визначають, що дистанційно важко коректно оцінювати здобувачів освіти (рис. 1).

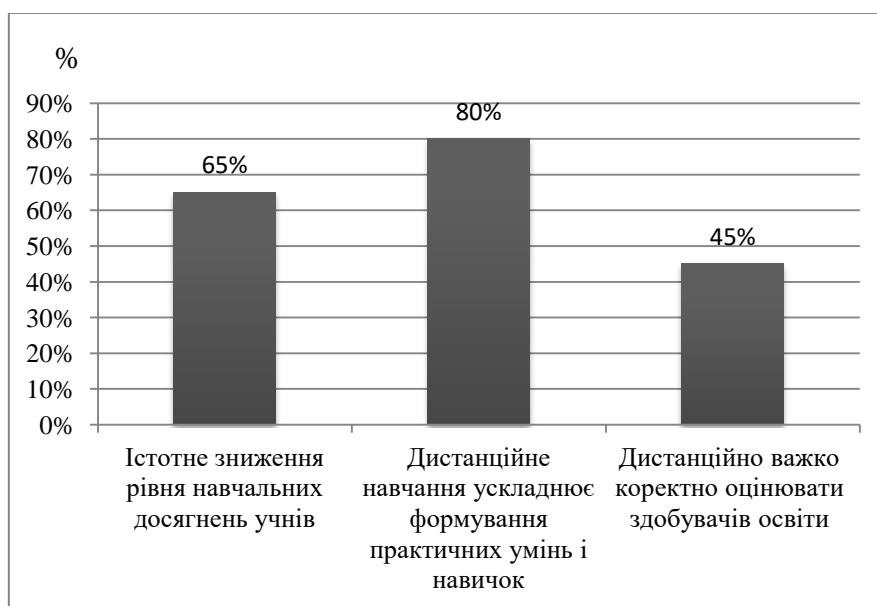

Рис. 1 – Освітні втрати під час війни
(складено автором за результатами проведеного опитування)

Також під час опитування збирались та генерувались ідеї щодо шляхів відновлення прогалини в навчальних досягненнях учнів після повернення до очного формату навчання.

Серед них:

- для кращого розуміння, запам'ятовування запропонувати учням вести короткі конспекти, замальовувати схеми, виділяючи важливу інформацію кольором;
- ефективним способом візуалізації навчального матеріалу стане в нагоді створення інтелект карт, асоціативних куштів;
- для розрідження атмосфери на уроці, вчителі можуть вмикати учням навчальні відео, влаштувати цікаві повчальні тести;

- більшість матеріалу опрацьовувати через практичні навички: вимірювати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати;

- на звільнених територіях, де окупанти змушено впроваджували російську шкільну програму навчання, проводити патріотично налаштовані уроки, читання відповідної літератури, зустрічі з людьми, які захищали країну від агресора для відродження української освіти.

2. Відбудова освітніх закладів та забезпечення доступу до освіти. Залучення грантових програм [2], краудфандінгу [3] та іншої міжнародної технічної допомоги [4].

3. Посилення потенціалу закладу освіти, освітнього середовища, кадрового складу.

Кадровий склад у закладі загальної середньої освіти має бути гнучким, мобільним, готовим до змін, до старанної надмірної роботи. Педагогічні працівники мають володіти навичками психологічної підтримки, знати чіткий алгоритм дій в надзвичайних ситуаціях, мати позитивний настрій та готовність на відбудову нормального шкільного життя. Для цього варто заздалегідь підвищити свою педагогічну майстерність з питань безпечного, здорового і комфортного шкільного освітнього середовища, яке буде сприяти якості навчання.

Особливу увагу варто приділити зовнішньому оформленню освітнього середовища для повернення дітей у заклади освіти. Потрібно не намагатися оформлювати простір в синьо-жовтих кольорах, яких зараз доволі багато у зовнішніх візуальних контентах. Достатньо ці кольори залишити для національно-патріотичних куточків. В оформленні ж приміщень застосовувати кольори природної гами, що буде сприяти зниженню візуального шуму та позитивному психологічному налаштуванню учнів.

Велику роль в подоланні освітніх втрат в закладі потрібно відводити бібліотеці-медіатеці, як доступному інформаційному центру, що сприяє підвищенню мотивації до навчання.

Для того, щоб у дітей був позитивний настрій, добрий емоційно-психологічний стан, в бібліотеках навчальних закладів можна облаштовувати куточки релаксу, локації розвантажування. Розмістити м'які крісла, щоб діти на перервах приходили відпочити, переглядаючи короткі позитивні відеоролики, мультфільми, прослуховували спокійну музику. В ігровій формі запропонувати учням літературу, яка сприятиме відволіканню від теми війни, гнітючих спогадів, тим самим мотивуючи дітей до читання книжок. Організувати тематичні виставки, виставки-знайомство з сучасними українськими авторами для популяризації української мови, як мови навчання, спілкування, життя.

Одним із трендів створення механізмів компенсації освітніх втрат є поєднання зусиль закладів загальної середньої освіти та громад, на території яких вони розташовані. Залучення громади до цього процесу дає можливість успішно реалізувати практичні механізми діагностики та надолуження освітніх втрат, оскільки вони будуть орієнтовані на потреби конкретних здобувачів та закладів освіти, враховуватимуть оптимальність термінів діагностики та її інструментів, форми залучення учнів та методи навчання, забезпечуватимуть співпрацю закладу освіти з батьками щодо компенсації втрат [5].

Висновки. Хоча основна роль у компенсації освітніх втрат відводиться державі, що має забезпечити відповідні соціально-економічні та матеріально-технічні умови для якісної освіти, свій внесок мають докласти всі учасники освітнього процесу – учні, педагоги, керівники закладів освіти та батьки. Адже саме від їхньої вмотивованості та позитивного відношення, співпраці закладів освіти з громадою залежить повноцінне відновлення та розвиток сучасної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Литвин З. Освіта не може чекати: як відбудовують зруйновані школи Київщин. Освіторія. – URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-ukrayina-vidbudovuye-zrujnovani-shkoly-dosvid-kyivshhyny/> (дата звернення: 24.04.2023).

2. Гордєєва І.О. Як отримати малий грант під соціальні ініціативи: зауваження експертів / І. О. Гордєєва // XV Международная научно-практическая конференция: Современные информационные технологии в экономике и управлении предприятиями, программами и проектами, Харьков, 29 сентября 2017 г. – Харьков: Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт», 2017. – С. 71-72. – URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/16824/1/Hordieieva.pdf> (дата звернення: 29.04.2023).

3. Гордєєва І.О. Нові інструменти пошуку інвестування проектів / І. О. Гордєєва // Современные информационные технологии в экономике и управлении предприятиями, программами и проектами: тезисы XIV Международной научно-практической конференции, Одесса, 8-14 сентября 2016 г. – Харьков: Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт», 2016. – С. 91-93. – URL: https://faculty6.khai.edu/uploads/editor/8/9211/news_/files/sbornik_tezisov_2016.pdf#page=91 (дата звернення: 26.04.2023).

4. Мозолевич Г. Я. Процес створення соціального підприємства / Г. Я. Мозолевич, І. О. Гордєєва // Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи : матеріали II

Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, 18-19 травня 2017 року, Львів. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – С. 213–214. – (Стратегічне управління інноваційним розвитком на макро- і мікрорівні). – URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/46987>; <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/dd772f4c-c664-4c3d-924c-c45967771776/content> (дата звернення: 29.04.2023).

5. Освітні втрати школярів: вимірювання й компенсація на рівні громади й ЗЗСО. *Нова Українська школа*. – URL: <https://nus.org.ua/news/osvitni-vtraty-shkolyariv-vymiryuvannya-j-kompensatsiya-na-rivni-gromady-j-zzso/> (дата звернення: 26.04.2023).

УДК 316.6-053.2+364-786:355.01

Олена Шаумян
м. Кропивницький

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Висвітлено специфіку соціально-психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнного конфлікту в Україні. Акцентовано увагу на тому, що досягти ефективних результатів з подолання наслідків впливу психологічної травми у дітей зазначеної категорії можна лише за умови комплексного підходу, який передбачає застосування методів і способів роботи з різних психотерапевтичних підходів.

Ключові слова: психокорекційна робота, дитина, посттравматичний стресовий розлад, травмуюча подія, групова психокорекція, емоційні реакції, соціально-психологічна реабілітація.

The article highlights the specifics of social and psychological rehabilitation of children affected by the military conflict in Ukraine. Emphasis is placed on the fact that to achieve effective results in overcoming the effects of psychological trauma in children of this category is possible only with a comprehensive approach, which involves the use of methods and techniques for working with different psychotherapeutic approaches.

Key words: psychocorrectional work, child, posttraumatic stress disorder, traumatic event, group psychocorrection, emotional reactions, social and psychological rehabilitation.

Вступ. За сучасних умов світовий простір потребує від суспільства змін у напрямі всебічного розвитку й виховання дитини, від підростаючої особистості очікують оптимістичного підходу до життя, до виконання певних обов'язків, спрямування на виживання у складних умовах життєдіяльності, більш відповідального ставлення до результатів діяльності тощо. Негативні прояви сьогодення впливають на професійну та повсякденну активність особистості, знижують можливості гармонійного розвитку та її психологічний потенціал.

Дослідження напрямів соціально-психологічної реабілітації учасників воєнного конфлікту та членів їх сімей є актуальним. Водночас проблема соціально-психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнного конфлікту в Україні, на сучасному етапі розвитку наукової думки потребує подальших наукових розвідок.

Метою статті є дослідження соціально-психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнного конфлікту в Україні, як передумови становлення позитивної успішної особистості.

Виклад основного матеріалу. Окреслене вище питання є об'єктом вивчення багатьох науковців, зокрема психологів й соціологів, серед них: В. Блейхер, Н. Бочкор, Д. Вельтищев, І. Вітенко, Л. Волинець, Є. Дубровська, О. Залеська, О. Лазебна, С. Лобанів, С. Максименко, І. Малкіна-Пих, І. Мартинюк, М. Матяш, Л. Мельник, Д. Панченко, Є. Прокопович, І. Рожкова, В. Ромек, Н. Тарабріна, І. Трубавіна, І. Хрипливий, Л. Худенко, Г. Циганенко, Х. Чуприков, та ін.

Значний внесок у соціальну реабілітацію учасників бойових дій в Україні та членів їх сімей, зокрема дітей, роблять численні волонтерські організації. Разом з ними активно діють у цьому напрямі громадські організації учасників воєнного конфлікту. Діти схильні до дії різноманітних травмуючих подій, і в кожній дитини своя особлива реакція на травму. Деякі з них відносно безболісно переносять потрясіння, тоді як у інших може розвинути посттравматичний стресовий розлад, тривога, депресія й інші проблеми з поведінкою. Посттравматичний стресовий розлад є одним з найсерйозніших і послаблюючих здоров'я розладів, що супроводжують пережиту травму.

Згідно з дослідженнями у дітей молодшого віку, як і у дітей старшого віку і підлітків, зазвичай проявляються три традиційних симптоми посттравматичного стресового розладу: повторне переживання події (через нічні кошмари або за допомогою відтворення травматичних подій); прагнення уникнути нагадувань про пережиту подію (у дітей в окремих випадках відстежується легке або очевидне уникання